

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde Yabancı Dil Öğretimi

KEMAL SİNAN ÖZMEN

- 2023 Eğitim Vizyon Belgesi yabancı dil eğitimini nasıl ele almaktadır?
 - Yabancı dil eğitimi açısından belgenin söylem analizi nasıldır?
- Türkiye'nin yabancı dil eğitimi için izlemesi gereken yol nasıl olmalıdır?

GİRİŞ

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nin yabancı dil öğretimi için ayrıntılı bir bölüm sunması ülkemizin bu alandaki durumu ve ihtiyaçları göz önüne alındığında önemli bir gelişmedir. 2018'den itibaren yapılacak hazırlık çalışmalarını takiben belirtilen uygulamaların araştırma temelli bir süreç dahilinde tanımlanması da umut vericidir. Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) yeni vizyonunu kuramsal ve felsefi temellere oturtan bu manifesto ağırlıklı İngilizce öğretimi üzerinde durmakta, uygulama adımları ve hedefleri anlamında gerçekçi ve sürdürülebilir bir çerçeve çizmektedir. İngilizce öğretiminde alana özgü metodolojik dinamiklere odaklanması ve hedefine özellikle öğretmen yeterliklerini koyması vizyon belgesinin yabancı dil öğretimine dair yaygın sorunları doğru tespit ettiğini göstermektedir.

İngiliz dili ve eğitimi alan uzmanların ve kamuoyunun merakla beklediği husus ise belgede ifade edilen uygulamaların nasıl hayata geçirileceğidir. Vizyon belgesi "Ulusal Yabancı Dil Eğitimi Konseyi", "Merkezi Sınav Komisyonu" ve "Eğitim Malzeme Komisyonu" kurmayı planlayarak sürecin başarısını tesadüf ve talihe bırakmamaya gayret etmektedir. Öte yandan ders sa-

atlerinin artırılması ve ölçme dinamiklerinin bu sürece katkı sağlayacak biçimde yeniden yapılandırılması bütün hedeflere ulaşılabileceği konusundaki umutları ve inancı daha da güçlendirmektedir. Bu perspektif 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde İngilizce öğretimi alanında ele alınan boyutların analizini yaparak "Nasıl?" sorusu ekseninde MEB ve diğer ilgili paydaşlara analitik bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

YABANCI DİL EĞİTİMİ VİZYONU

MEB'in üç yıllık bir dönüşüm planı olarak açıkladığı 2023 Eğitim Vizyon Belgesi yabancı dil öğretimi için tüm eğitim kademeleri ve paydaşlarını kapsayan bir eylem programı sunmaktadır. Hazırlık, geliştirme, küçük ve orta örneklemli pilot uygulamalar aşaması ve nihayetinde ülke genelinde atılacak adımları içeren yabancı dil öğretiminde dönüşüm süreci 2018'de başlamakta, 2022'ye değin sürerek şu üç temel hedefe odaklanmaktadır:

- Ülke genelinde yabancı dil eğitimini seviye ve okul türlerine göre uyarlamak
- Yeni kaynaklar ile öğrencilerin İngilizce konuşulan dünyayı deneyimlemesini sağlamak

KEMAL SİNAN ÖZMEN

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü öğretim üyesi olan Doç. Dr. Kemal Sinan Özmen İngiliz dili ve eğitimi alanında öğretmen yetiştirme ve yabancı dil öğretimi odağıyla çalışmalar yapmaktadır. İngilizce öğretmeninin bilişsel gelişimi, öğretim/öğrenim inançları ve mesleki kimlik oluşumu üzerine ulusal ve uluslararası yayınları olan Dr. Özmen, Milli Eğitim Bakanlığının öğretim programları, ders materyalleri ve öğretmen eğitimi çalışmalarında görev almakta, uygulamalı dilbilim ve yöntembilim konularında lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri vermektedir.

- Yabancı dil eğitiminde öğretmen niteliği ve yeterliklerini pekiştirmek

Vizyon belgesinin yabancı dil öğretiminin güncel alan yazınına atıflarda bulunarak ulusal ihtiyaçlar ve önceliklerimiz bağlamında pedagojik bir çerçeve çizdiği görülmektedir. Bu çerçeve İngilizce öğretimini şu ana boyutlar açısından ele almaktadır:

- Ders saatleri
- Müfredat (Metodolojik çerçeve ile ölçme değerlendirme)
- Program, kur tasarımı (Okul türü ve seviyesine göre farklı öğretim programları)
- Farklılaştırılmış öğrenme (Gelişimsel özelliklere göre öğretim yöntemleri)
- Materyal ve kaynaklar (Çevrim içi ve mobil öğrenme araçları ve yazılımları)
- Yabancı dil öğretmenin eğitimi (Uluslararası sertifikasyon ve yüksek lisans)

Belge öğrenci seviyesi ve okul türüne göre İngilizce öğretiminin nasıl gerçekleştirileceğini tam olarak belirtmese de okul öncesi ve ilkokulda ağırlıklı olarak “Oyun Tabanlı Öğrenme” ve devam eden süreçte öğrencilerin yaş dönemine uygun yöntem ile tekniklerin kullanılacağını ifade etmektedir. Zorunlu eğitim kapsamında ders saatlerinde bir değişikliğe gidilmeden yapılacak olan bu uygulamaların dinamikleri öğrencinin okul türü, yaşı, gelişimsel seviyesi, “hazırbulunuşluğu” gibi değişkenlere göre belirlenecektir. Vizyon belgesi bu uygulamanın kuramsal zeminini “Farklılaştırılmış Eğitim” modeli olarak tanımlamaktadır.

Uygulama sürecinin ilkokul ikinci sınıflardan itibaren kademeli olarak zorunlu eğitime yayılacağı bildirilmekte fakat bu kademeli geçiş sürecinin tüm düzeyleri kaç senede kapsayacağı ifade edilmemektedir. Aynı şekilde hangi okul türüne nasıl bir uygulama yapılacağı, bu uygulamaların hangi düzeyde farklılık göstereceği (temel eğitim veya orta öğretim) de belirtilmemiştir. Öte yandan 9-12. sınıflarda özel amaçlı İngilizce programları sunulacağı, öğrencinin okul türüne göre ihtiyaç duyabileceği iletişimsel dil becerilerine odaklanılacağı kaydedilmektedir.

Kaynak ve materyal boyutunda vizyon belgesi özellikle “doğal dil girdisi” sunma odağıyla internet ve bilgisayar teknolojilerinin önemini altını çizmektedir. Ayrıca ülke sathına yabancı dil öğretimi içeriği sunmak adına çevrim içi platformların (Eğitim Bilişim Ağı [EBA], TRT) kullanılacağı vurgulanmaktadır. Çevrim içi etkileşimli ortamlar, hikaye yazımı için kullanılacak dijital bağlamlar ve öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve seviyelerine göre tasarlanmış yenilikçi içerikler materyal boyutunda öne çıkmaktadır.

Yabancı dil öğretmenlerinin yeterliklerinin geliştirilmesi için iki temel uygulama sunan vizyon belgesi uluslararası sertifika programları ve yüksek lisans eğitimi üzerinde durmaktadır. Özellikle İngilizce öğretiminde yaygın olarak sunulan uluslararası sertifika programlarının mahiyeti ele alınmamış fakat yüksek lisans eğitiminin öğretmen istihdamı sonrası uygulanacağı ve pedagojik formasyon sertifikasyonunun iptal edildiği duyurulmuştur. Ayrıca bakanlık bünyesindeki deneyimli öğretmenlerin de sürekli mesleki gelişim çalışmalarında rol alacağı metinde belirtilmektedir.

YABANCI DİL EĞİTİMİ AÇISINDAN

BELGENİN SÖYLEM ANALİZİ

Öğrenci ve Öğrenme

Öğrenci boyutunda vizyon belgesi “ilgi ve ihtiyaçlar”, “gelişimsel dönemler”, “hazırbulunuşluk” ve “alana özgü öğretim yöntemleri” gibi tanımları sıklıkla kullanmakta ve bu anlamda öğrencinin doğası ve öğrenmenin dinamiklerini çağdaş pedagojik yaklaşımlar açısından dile getirmektedir. Erken çocukluk döneminden liseye değin uzanan geniş bir eğitim seviyesi yelpazesinde tüm öğrenci profilleri ve okul türlerine değinmektedir. “Yabancı dil eğitimi öğrenci merkezli bir yaklaşımla, öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun metodolojiler kullanılarak ele alınacaktır” önermesiyle bu husus ifade edilmektedir.¹

Sınıf içi ve dışı öğretim yöntemleri öğrencinin hangi içeriği hangi öğrenme stratejisiyle alacağını belirleyen ana unsurlardan biridir. Öte yandan öğrencinin İngilizce eğitiminde hangi öğrenme stil ve strate-

1. 2023 Eğitim Vizyonu, (MEB, Ankara: 2018), s. 68.

jilerini tercih edeceği hem hayati merkezi sınavlarının hem de okullarda öğretmenler tarafından uygulanan başarı sınavlarının (örneğin yazılı yoklamalar) içeriği ve metodolojisiyle de doğru orantılıdır. Uygulamalı dilbilim alanında “ket vurma etkisi” olarak tanımlanan bu olgu yani ölçme metodolojisinin öğrenme ve öğretme metodolojileri üzerindeki sugötürmez ve kaçınılmaz etkisi bir anlamda yapılacak tüm düzenlemelerin “patron”u durumunda olacaktır. Bu sebeple dönüşüm sürecinin sağlıklı bir biçimde yönetilebilmesi için merkezi yeterlik sınavlarından sınıf içi yazılı sınavlara değin tüm ölçme ve değerlendirme metodolojisi dikkatle kontrol edilmeli ve gerekli tüm düzenlemeler “olumlu ve faydalı ket vurma etkisi” oluşturmak için planlanmalıdır.

Öğretmen ve Öğretme

Öğretmen eğitimini yaşam boyu öğrenme felsefesi dahilinde tartışan vizyon belgesi yüz yüze ve uzaktan eğitim yoluyla çeşitli sertifika programları ve yüksek lisans programları vadetmektedir. Yüksek lisans programlarının pedagojik formasyon sertifika programı yerine ve öğretmenin istihdamından sonra sunulacağı Bakanlık tarafından açıklanmıştır. Buradaki kritik unsurlardan bir tanesi “uluslararası sertifika programları”dır. Vizyon belgesinin söyleminde uluslararası kısa kurslar “yüz yüze ve çevrim içi eğitimlerde ana dili İngilizce olan öğretmenlerle çalışma”, “uluslararası sertifikalandırma”, “temalı sertifikalar ve benzeri eğitim çalışmaları” ile tanımlanmakta ve “Öğretmenler ve eğitimciler yaz tatilinde yurt dışı öğretmen eğitimi sertifika programlarına gönderilecektir” ifadesiyle hedeflenen çalışmalar net bir biçimde dile getirilmektedir.² Bu uluslararası kurslar tamamen genel öğretmen kitlesi için tasarlanmıştır ve doğal olarak ülkemizin İngilizce öğretimine dair ulusal ihtiyaçlarına, İngilizce öğretmenlerimizin yerel ve kurum bazlı sorunlarına göre planlanmamıştır. Ayrıca bu tür sertifika programlarını veren eğitimciler Türkçe bilmemektedir. Dolayısıyla ana dili Türkçe olan öğrencilerin İngilizce öğrenirken yaşadığı bilişsel ve sosyal sorunlardan bihaberdir.

2. 2023 Eğitim Vizyonu, s. 68.

Kısa süreli ve genel yeterliklere yönelik uluslararası sertifika programlarının vizyon belgesinin öğretmen eğitimi boyutundaki hedeflerine ulaşması anlamında yeterli olacağı şüphelidir. Öte yandan yerel kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasıyla sürekli, yerel ve ihtiyaca dönük mesleki gelişim mekanizmalarının pekiştirilmesi daha doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu tür sürekli mesleki gelişim programlarında üniversite öğretim elemanları ve Bakanlık eğitimcilerinin görevlendirilmesi, yüksek lisans programları sunularak öğretmenlerin akademik yeterliklerinin artırılması ve özellikle yabancı dil becerileri yeterli seviyenin altındaki öğretmenlerin İngilizce yeterliklerine yönelik eğitimler sunulması daha etkili bir çözüm olarak düşünülebilir. Bu anlamda belgede “Ulusal Yabancı Dil Eğitimi Konseyi” şeklinde tanımlanan oluşumun öğretmen eğitimi konusunda yerel kaynak ve olanaklara yönelmesi, öğretmen eğitimini sürekli ve yerinde gerçekleştirilen bir mekanizmaya dönüştürmesi heyecan verici olacaktır.

İçerik ve Kaynaklar

Vizyon belgesinin İngilizce öğretiminde tanımladığı içerik ve kaynakların iki farklı boyutta ele alındığı görülmektedir. Birincisi eğitim kademelerinin gelişimsel özelliklerine göre tasarlanmış, öğrencilerin hedef dildeki iletişimsel becerilerini tümleşik bir yaklaşımla geliştirmeye yönelik materyallerdir. Bu materyallerin lise seviyesinde öğrencilerin okul türüne göre biçimlendirileceği de ifade edilmektedir. Öte yandan farklılaştırılmış eğitim modelinin bir yansıması olarak materyallerin içeriği ve biçiminde öğrenme stillerine, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına gönderme yapılmaktadır. İkinci boyutta ise çevrim içi ve bilgisayar temelli kaynakların öne çıktığı görülmektedir. Özellikle doğal dil girdisinin sağlanabilmesi ve öğrencilerin dijital bağlamlarda hedef dili iletişimsel bir biçimde kullanabilmesi için çeşitli yazılım ve kaynakların sunulacağı anlaşılmaktadır. Bakanlığın çevrim içi portalı olan EBA'nın bu anlamda ortam ve içerikler üreteceği dile getirilmektedir. Vizyon belgesinin öne çıkardığı dijital kaynak ve ortamların öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olması, üretimsel dil

becerilerinin temin edilmesine olanak vermesi ve materyallerin okul türüne/seviyesine göre biçimlendirileceği bu boyutta öne çıkan unsurlardır.

İngilizcenin okul bağlamı dışında iletişimsel olarak kullanılamaması ve öğrencilerin dil pratiği yapabilmek için okuldaki ders saatlerine bağımlı kalmaları yabancı dil öğretiminin en büyük problemlerinden biridir. Avrupada yabancı dil öğretiminde başarılı olan ülkelerde öğrenciler İngilizceyi günlük yaşamda kullanabilmekte, televizyon ve benzeri kanallarla İngilizceye yoğun bir biçimde maruz bırakılmaktadır. Bu ülkelerin çoğunda haftalık İngilizce ders saati ülkemizden çok farklı değildir. Öğrencileri başarıya götüren temel değişkenlerden bir tanesi öğrencilerin İngilizceyi sınıf dışında kullanabilmeleridir. Bu anlamda dijital içerikler ve özellikle de sanal ortamlar (dil değişim toplulukları, çevrim içi etkinlik ortamları vb.) öğrencilerin sadece İngilizceye maruz kalmalarını sağlamayacak aynı zamanda dilin iletişimsel becerilerini anlamlı bir biçimde pratik yapmaları imkanını da sunacaktır.

Ders Saatleri

İngilizce derslerinin saatlerinde değişikliğe gidilmeyeceğini şu ifadeyi esas alarak varsayabiliriz: “Öğrenci dil yeterliğini, haftalık ders saatinden ziyade yaş grupları bazında kullanılan yöntemler belirlemektedir”.³ Ders saatlerinde düzenleme yapılmaması tüm dönüşüm sürecini net bir biçimde sekteye uğratabilecek ve yapılan diğer tüm çalışmaların işlevini yeterince gösterememesine neden olacaktır. Elbette sınıf içi ve dışı öğretim metodolojisi tüm sürecin ana belirleyicisidir. Fakat öğrencinin hedef dile maruz kalma süresi ile hedef dili iletişimsel bir ortamda kullanma süresi en az öğretim metodolojisi kadar hayattır. İlkokul seviyesinde İngilizce ders saati toplamda 300 saati dahi bulmazken ortaokulda 500 saat civarındadır. Temel eğitim seviyesinin toplamında 800 saatlik İngilizce ders saatinin yedi yıllık bir süreye yayıldığı görülmektedir. Bu sürecin sonunda hedeflenen A2 seviyesi (temel gereksinim düzeyi) –ders saatlerini düşünürsek– gerçekçi bir hedef olarak görünmektedir. Fakat öğrencilerin çok daha fazlasını yapabileceği

3. 2023 Eğitim Vizyonu, s. 66.

bu gelişimsel dönemde onlardan çok daha azının istendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yeni vizyonun bu gerçeği dikkate alması en büyük temennidir.

O halde çözüm tam olarak nedir? Ders saatleri konusunda Bakanlığın kendi kültürel/mülki hafızasına dönmesi, geçmişteki başarılı uygulamaları hassasiyetle tahlil etmesi gerekmektedir. 1950’li yıllarda maarif kolejleriyle başlayan “İngilizce hazırlık uygulaması” başarılı öğrenciyi alanında yetkin İngilizce öğretmenlerle bir araya getirmiş, takiben Anadolu/fen lisesi yabancı dil hazırlık programlarıyla 2000’lerin ortalarına değin büyük başarılar elde etmiştir. Bu anlamda Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün 2017’de pilot uygulamasını yaptığı ve sonraki dönemde devam etmesini okulların tercihine bıraktığı beşinci sınıflarda “yoğun İngilizce programı” vizyon belgesinin odağına alınabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yabancı dil öğretiminin çağdaş kuramları ve uygulamalarına göndermeler yapan 2023 Eğitim Vizyon Belgesi İngilizce eğitiminin tüm ana katmanlarını ele alarak öğretmen eğitiminden materyal geliştirmeye, müfredat çalışmalarından öğrenci/okul türü ve profillerine kadar tüm temel boyutlara değinmektedir. Kapsamı, anlamı ve yaptığı göndermeler bağlamında türünün ilk örneği olduğunu söyleyebileceğimiz bu belge bütüncül bir yaklaşımla yabancı dil öğretiminde ulusal bir dönüşüm programının temel çerçevesini çizmektedir. Sürecin “Ne?” boyutunu ele alan vizyon belgesinin başarısı şüphesiz dönüşümün “Nasıl?” sorusu etrafında şekillenen adımlarına bağlı olacaktır. Tüm paydaşların odaklandığı bu başarıya ulaşabilmek adına MEB’in yabancı dil öğretimi için belirlediği öncelikleri hayata geçirebilmesi adına aşağıda sunulan temel başlıkların ele alınması gerekmektedir.

Öğretmenler ve öğretim süreçleri:

- MEB bünyesinde çeşitli eğitim programlarıyla yetişen, öğretmen yeterliklerine sahip yüzlerce formatör İngilizce öğretmeni bulunmaktadır. Hizmet içi eğitim çalışmalarının hayat boyu öğrenme felsefesiyle sürdürülebilmesi için öğ-

retmen eğitimlerinin sürekli, yerinde ve ihtiyaçlara göre şekillenmesi gerekmektedir. Yıllık seminer dönemlerinin dışında il/ilçe müdürlükleri koordinasyonunda gerçekleştirilecek sürekli mesleki eğitim çalışmaları başarının pusulası olarak addedilebilir.

- Öğretmenlere sunulacak yüksek lisans programlarının MEB'in ihtiyaçları doğrultusunda veri temelli bir yaklaşımla yapılandırılması büyük önem arz etmektedir. Bu programlarda öğretmenlere "eylem araştırması" gibi öğretim uygulamalarını iyileştirmeye yönelik bilimsel yeterlikler kazandırılması hedeflenmelidir. Ayrıca yüksek lisans programlarının Bakanlık okullarını laboratuvar olarak kullanması öğretmenlerin yüksek lisans eğitimlerini sahadan ve sınıftan koparmadan sürdürmesini sağlayacak ve öğretmenlerimizin edineceği kuramsal ve pratik bilgileri içselleştirmelerini kolaylaştıracaktır.
- 1980'den günümüze MEB farklı kaynaklardan İngilizce öğretmeni istihdam etmiştir. Bu anlamda öğretmenlerin metodolojik yeterliklerinin yanı sıra dil yeterliklerinin de incelenmesi gerekmektedir. Vizyon belgesinde hedeflenen çıktılara dair gerçekleştirilecek tüm çalışmalardan önce İngilizce öğretmenlerinin dil yeterliklerinin ayrıntılı bir analizi yapılmalıdır. Dil yeterlikleri düşük olan öğretmenler sürekli mesleki eğitim programlarına tabi tutulmalıdır.

Öğrenciler ve öğrenim süreçleri:

- Farklılaştırılmış eğitim modeli bağlamında tartışılan öğrencilerin öğrenme karakteristiklerine göre şekillendirilecek içerik ve kaynakların nasıl tasarlanacağı, sınıf içi ve dışı yabancı dil öğretimi uygulamalarında bu materyallerin nasıl kullanılacağı önemli bir husustur. Hangi öğrenci türünün ne tür materyallere erişimi olacağı araştırma temelli yöntemlerle belirlenmeli ve yerel kaynaklardan temin edilmelidir.
- Özellikle lise seviyesinde okul türüne göre sunulacağı belirtilen öğretim programları üzerinde durulması gereken bir husustur. Vizyon belgesinde geçen "Örneğin, Turizm ve Otelcilik Meslek Liseleri programında dinleme ve konuşma becerilerine ağırlık verilirken, Sosyal Bilimler Liselerinde okuduğunu anlama ve sunum becerileri önem kazanacaktır" ifadesiyle lise seviyesindeki hedef tanımlanmaktadır. İngilizce öğretiminde belirli iletişimsel becerilere odaklanma veya alana özel İngilizce eğitim sunma çalışmaları "özel amaçlı İngilizce" şeklinde nitelendirilmektedir. Ne var ki öğrencilerin belirli iletişimsel becerileri (örneğin yazma becerileri) geliştirebilmesi için minimum B1 (bağımsız kullanıcı) seviyesinde olmaları beklenmektedir. Bu sebeple öğrencilerin iletişimsel becerilerini bütüncül bir biçimde geliştirmeleri tercihi ve hedefi daha doğru olacaktır.

